

Univerzita Karlova
Pedagogická fakulta
Katedra českého jazyka

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Sociolekt cyklistiky
Sociolect of Cycling

Gabriela Mynářová

Vedoucí práce: PhDr. Ladislav Janovec, Ph.D.

Studijní program: specializace v pedagogice

Studijní obor: anglický jazyk se zaměřením na vzdělávání – český jazyk se zaměřením na vzdělávání

Odevzdáním této bakalářské práce na téma Sociolekt cyklistiky potvrzuji, že jsem ji vypracovala pod vedením vedoucího práce samostatně za použití v práci uvedených pramenů a literatury. Dále potvrzuji, že tato práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Kunčicích pod Ondřejníkem, 17. dubna 2019

Na tomto místě bych chtěla poděkovat PhDr. Ladislavu Janovcovi, Ph.D., za odborné rady, trpělivost a čas, který mi věnoval.

Dále bych chtěla poděkovat své rodině a kamarádům, kteří mě po celou dobu studia podporovali.

ABSTRAKT

Tématem této bakalářské práce je sociolekt cyklistiky, a to zejména horské a silniční. Práce je rozdělena na část teoretickou a na část praktickou. Úvod teoretické části pojednává o vymezení pojmu sociolekt a dále s ním souvisejících termínů: slang, profesní mluva, argot aj. Nedílnou součástí této pasáže je také popis jednotlivých aspektů slangu, které jsou stěžejní pro vymezení pojmu slang. V další části této práce zkoumáme jednotlivé způsoby pojmenování sociolektismů cyklistiky.

Praktická část si klade za cíl poskytnout výkladový slovník, který vznikl na základě sběru dat. Slovník obsahuje 255 abecedně seřazených lexikálních jednotek, které jsme sesbírali jak excerpční metodou, tak i metodou pozorování.

KLÍČOVÁ SLOVA

cyklistika, sociolekt, slovtvorba, slovník

ABSTRACT

This bachelor thesis deals with a sociolect of cycling, especially road cycling and mountain biking. The thesis is divided into two parts. The theoretical part focuses mainly on the detailed description of sociolect as well as the terms connected with it, e.g. slang, argot. Next chapter's aim is to give a detailed description of individual aspects of slang which are important for defining the term of slang. Furthermore, this part of the thesis also offers a characterization of creating sociolectisms in the cycling environment.

The aim of the practical part is to create a monolingual dictionary which is based on the collected material. The dictionary consists of 255 alphabetically ordered lexical units which were gathered via excerpt and observation methods.

KEYWORDS

cycling, sociolect, word-formation, dictionary

Obsah

ÚVOD.....	8
1 VYMEZENÍ POJMŮ.....	9
1.1 Sociolekt.....	9
1.1.1 Slang.....	10
1.1.1.1 Sportovní slang.....	12
1.1.1.2 Slangismy.....	13
1.1.2 Profesní mluva.....	13
1.1.2.1 Profesionalismy.....	14
1.1.3 Argot.....	15
2 SOCIOLEKT V CYKLISTICE.....	17
2.1 Metodologie a popis výzkumu.....	17
2.2 Sběr a charakteristika jazykového materiálu.....	17
2.3 Charakteristika prostředí.....	18
2.4 Aspekty sociolektu cyklistiky.....	19
2.4.1 Jazykové aspekty.....	19
2.4.2 Mimojazykové aspekty.....	22
3 TVOŘENÍ SLOV V SOCIOLEKTU CYKLISTIKY.....	24
3.1 Transformační postupy.....	24
3.1.1 Odvozování.....	24
3.1.1.1 Podstatná jména.....	25
3.1.1.2 Přídavná jména.....	27
3.1.1.3 Slovesa.....	27
3.1.2 Skládání.....	28
3.1.2.1 Vlastní složeniny.....	29

3.1.2.2	Nevlastní složeniny	29
3.1.2.3	Hybridní složeniny.....	30
3.2	Zvláštní způsoby tvoření slov	30
3.2.1	Zkracování	30
3.2.2	Mechanické krácení	31
3.2.3	Překrucování	31
3.2.4	Kalkování.....	32
3.2.5	Univerbizace.....	32
3.3	Transpoziční postupy	32
3.3.1	Metaforické přenášení.....	33
3.3.2	Metonymické přenášení	34
3.3.3	Přenášení z cizích jazyků.....	34
3.3.4	Tvoření víceslovných pojmenování.....	35
3.3.4.1	Frazémy v publicistice	35
3.3.4.2	Slovesné frazémy	36
3.3.4.3	Jmenné frazémy	37
4	SLOVNÍKOVÁ ČÁST	38
4.1	Charakteristika slovníku	38
4.2	Koncepce slovníkového hesla.....	38
4.2.1	Další použité zkratky	41
4.3	Slovník sociolektu cyklistiky.....	42
5	ZÁVĚR.....	82
6	SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ	84
6.1	Literatura.....	84
6.2	Elektronické zdroje	86

PŘÍLOHY	88
---------------	----

ÚVOD

Tématem této bakalářské práce je sociolekt cyklistiky. V práci jsme se zaměřili na silniční a horskou cyklistiku, jelikož právě tyto disciplíny jsou nejpobulárnější co do počtu provozovatelů. Cílem naší práce je prozkoumat sociolekt cyklistického prostředí, vyhledat pojmenování a rozřadit je do skupin dle slovtvorných postupů, a následně vypracovat výkladový slovník.

V této práci vycházíme z pojetí Jaroslava Hubáčka, který chápe slang v širším slova smyslu, tedy zahrnuje pod tento pojem jak profesní, tak zájmovou mluvu. Hubáčkovy publikace posloužily jako hlavní informační zdroj pro naši práci. Vycházíme zde zejména z knih *Malý slovník českých slangů*, *O českých slanzích*, *Výběrový slovník českých slangů*, *Onomaziologické postupy ve slovní zásobě slangů*.

Práce se člení do pěti částí včetně závěru. První kapitola vymezuje pojmy sociolekt, slang, argot.

Druhá kapitola se věnuje cyklickému prostředí a uvádí také metody a zdroje sběru materiálu, a zároveň pojednává o aspektech sociolektu, které jsme rozdělili stejně jako Jaroslav Hubáček na jazykové a mimojazykové.

Ve třetí kapitole jsme se zaměřili na způsoby tvoření slovní zásoby cyklistiky. Vedle transpozičních a transformačních způsobů se zde věnujeme také zvláštním způsobům tvoření takových pojmenování, např. univerbizaci, přejímání.

Čtvrtá kapitola je stěžejní část naší práce, jelikož předkládá výkladový slovník, který vznikl ze sesbíraného materiálu a který jsme konzultovali s hobby cyklisty a bývalým profesionálním cyklistou Františkem Raboněm.

V páté kapitole pak prezentujeme závěry, které vyplynuly z analýzy slovníkové části.

1 VYMEZENÍ POJMŮ

1.1 Sociolekt

Sociolekt chápeme jako hyperonymum pro profesní mluvu, argot a slang, což jsou složky, které „jsou nezastupitelnou a stále doplňovanou a rozhojňovanou součástí slovní zásoby neoficiálního a polooficiálního jazykového styku v pracovním procesu a při zájmové činnosti.“¹ Sociolekty jsou stanovovány lexikálními jednotkami, které označujeme jako sociolektismy.

Jazyk je nezastupitelným nástrojem komunikace a nepochybně se vyvíjí v psané i v mluvené podobě. Sociolekty lze považovat za specifickou vrstvu slovní zásoby národního jazyka a ve srovnání s dialekty, které mají svou gramatiku a jsou na ústupu, je můžeme považovat za prostředek obohacování slovní zásoby národního jazyka. Sociolekty vznikají na půdě neformálních a neoficiálních komunikačních situací a používají je lidé se společnými zájmy a stylem života. Jelikož se naše práce soustředí na sociolekt určitého prostředí, je na místě uvést několik definic tohoto pojmu.

Pavol Odaloš pokládá sociolekt za nejvhodnější zastřešovací označení slangu, profesionalismů a argotu a zmiňuje také pohled německého lingvisty Helbiga, který jej chápe jako útvar typický pro společensko-ekonomická seskupení, jako jsou třídy, vrstvy a různé skupiny.²

Marie Čechová uvažuje o sociolektu jako poloútvary, což je forma, která nemá úplnou jazykovou strukturu, tedy gramatiku, a řadí je do mluvených projevů.³

Martin Ološtiak z Prešovské univerzity pracuje ve své přednášce o sociolektech⁴ s publikacemi Hubáčka a Odaloše. Nakonec sociolekt chápe jako společensky

¹ Hubáček 2012, s. 7

² Odaloš 1999, s. 41-50, cit. 25.3.2019. Dostupné online z: mnytud.arts.klte.hu/szleng/szl_kut/03miaszl/odalos_s.rtf

³ Čechová 2008, s. 8-13

⁴ Ološtiak, cit. 25.3. 2019. Dostupné online z: <http://olostiak.webz.cz/2prekl/P10-sociolekty.pdf>.

determinované lexikální jednotky, jejichž užívání se váže na jisté společenské skupiny komunikantů.

Jan Hugo, autor rozsáhlého Slovníku nespisovné češtiny, řadí do slovní zásoby, jež je vymezená sociálně, „*slangy (včetně tzv. profesní mluvy) a argot.*“⁵

Ve Stručné mluvnici české je uvedeno, že vedle terminologie „*se užívá v běžném pracovním styku také zvláštních názvů a obrátů; ty nazýváme slangovými.*“⁶ Podobně pak taková zvláštní pojmenování užívají i skupiny, které sice nespojují zájmy, nýbrž dané prostředí.

1.1.1 Slang

Slang je součástí nespisovné vrstvy národního jazyka, kam vedle slangu řadíme také argot. Tyto dva útvary se pojí se sociálním rozvrstvením jazyka. Mezi další složky nespisovné vrstvy národního jazyka řadíme také obecnou češtinu a dialektismy, „*jejichž užívání je omezeno místně.*“⁷ Slovo slang se objevilo asi v polovině 18. století v Anglii a označovalo původně jazyk vulgární. Původ tohoto slova nicméně nadále zůstává otázkou, jelikož existují i další varianty jeho výkladu. Slovo slang může mít také původ v cikánštině, norštině, nebo v severoanglickém dialektu.⁸

Jaroslav Hubáček, jeden z předních českých bohemistů, ve své publikaci *O českých slanzích*, vydané v roce 1981, tvrdí, že uvést přesnou definici slangu není snadné.⁹ Je to zejména proto, že jak domácí, tak zahraniční literatura o slangu čítá mnoho titulů a neexistuje jednotný názor na chápání tohoto pojmu a jeho rozsahu. Pro termín slang najdeme i velké

⁵ Hugo 2006, s. 11

⁶ Havránek, Jedlička 1996, s. 7

⁷ Grepl, Karlík 1995, s. 93

⁸ Hubáček 1981, s. 9

⁹ Hubáček 1981, s. 9

množství synonymních výrazů, např. sociální nářečí, společenské nářečí, vrstvosvá mluva aj.¹⁰

Hubáček definuje slang jako svébytnou : „*součást národního jazyka, jež má podobu nespisovné vrstvy speciálních pojmenování realizované v běžném (nejčastěji polooficiálním a neoficiálním) dorozumívacím styku lidí vázaných stejným pracovním prostředím nebo stejnou sférou zájmů a sloužící jednak specifickým potřebám jazykové komunikace, jednak jako prostředek vyjádření příslušnosti k prostředí či zájmové sféře.*“¹¹

Klíčovým znakem vzniku slangu je tedy určité prostředí, sociální skupina. Motivací ke vzniku slangových výrazů v pracovním prostředí je zejména snaha o výrazovou úspornost a jednoznačnost. Zájmové prostředí je motivováno potřebou k citovému vyjádření vztahu k určitým věcem.¹²

Ze zkoumání slangového výraziva však vyplývá, že tyto názvy vznikají i kombinací uvedených motivací. Nepochybně existují skupiny, kde profesní názvy nenajdeme, např. tramský slang, a naopak např. vojenský.¹³ Mezi slangovými výrazy najdeme i takové, které se překrývají, např. studentský/žákovský a mládežnický, a to z toho důvodu, že právě mladiství navštěvují vzdělávací instituce, které jsou důležitým prostředím pro vznik studentského slangu.¹⁴

S pojmem slang úzce souvisí i takzvaný interslang, který Hubáček poprvé uvádí v práci *O českých slanzích*.¹⁵ Za interslangismy považujeme takové názvy, které se stále dotvářejí a které přesahují sféru jednoho prostředí nebo zájmové oblasti, např. *časovka*, v cyklistickém slangu „závod na čas“, v železničním slangu pak „časová jízdenka“.¹⁶

Slang může být chápán buď v širším, nebo v užším slova smyslu. Slang v užším slova smyslu představuje mluvu spojující lidi, jež mají stejný zájem, a zahrnuje tedy pouze

¹⁰ Hubáček 1988, s.6

¹¹ Hubáček 1988, s. 8

¹² tamtéž

¹³ Hubáček 1988, s. 8-9

¹⁴ Ološtiak, cit. 25.3. 2019. Dostupné online z: <http://olostiak.webz.cz/2prekl/P10-sociolekty.pdf>.

¹⁵ Hubáček 1981, s.19

¹⁶ tamtéž

tzv. slangismy (viz kapitola 1.1.1.2.). Hubáček v publikaci *O českých slanzích*¹⁷ uvádí výčet pohledů jednotlivých lingvistů na danou problematiku, zmiňuje zde např. stat' Oberpfalcera-Jílka, která je v české literatuře dvacátého století považována za základní v oblasti slangu.¹⁸ Mezi další zastánce užšího pojetí slangu patří Adolf Kellner, který chápe slang jako specifické výrazy, které jsou charakteristické pro dané prostředí a které neslouží jako pojmenovací nástroj, nýbrž jako prostředek vyjádření „*osobitého citového vztahu k osobám a věcem...*“¹⁹

Jelikož v naší práci pracujeme převážně s Hubáčkovým pojetím, uvádíme zde jeho pohled na tuto diferenciaci. Hubáčkově širší pojetí slangu představuje jak lexikální vrstvu pro komunikaci v zájmovém prostředí, tedy slang, tak komunikaci v pracovním prostředí, což bývá označováno za mluvu profesní, zatímco v užším pojetí jde pouze o komunikaci zájmovou. Zde je důležité umět stanovit hranici mezi profesní mluvou (profesionalismy) a mluvou zájmovou (slangismy), což není jednoduché, protože jak jsme uvedli výše, diferenciaci mezi těmito dvěma prostředími je náročná, a to z důvodu častého prolínání obojího. Stěžejní je zde onomaziologická motivace, kterou jsme nastínili výše.

1.1.1.1 Sportovní slang

Sportovní slang je častým tématem plzeňských konferencí o slangu a argotu. Věnuje se mu například Václav Flegl v referátu *Sportovní slang a sportovní publicistika*. Kromě vlastního pohledu na problematiku slangu jako takového nás seznamuje také s několika faktory, které ovlivňují tvorbu sportovního slangu.

Za základní kámen vzniku sportovního slangu daného prostředí považuje „*charakter dané sportovní činnosti (kolektivní resp. individuální sport, různá míra agresivity, rizikovost*

¹⁷ Hubáček 1981

¹⁸ Hubáček 1981, s.12

¹⁹ Kellner 1954, s.77

apod.)²⁰ Sociální faktor taktéž ovlivňuje rozsah a strukturu slangu daného odvětví. Je zřejmé, že ne všechny sporty jsou stejně populární a že nejsou provozovány ve stejné míře.

Dalším rysem je dle Flegla přejímání z cizích jazyků, protože velké množství disciplín se formuje v cizí zemi, a tudíž i jejich slovní zásoba je vytvářena v jiném než našem jazyce.

U míčových sportů se můžeme často setkat také se slangovými výrazy, které se mezi sebou prolínají, tzv. interslangismy (viz výše), nicméně pokud se zaměříme na cyklistiku, můžeme sledovat minimální podobnost s jinými slangy.

1.1.1.2 Slangismy

Slangismy chápeme jako výrazy, které mají citový příznak, poukazují na výjimečnost daného prostředí, jeho aktivit a osobní vztah k nim, uplatňují jazykovou hru a potřebou osobité prezentace k věcem nebo osobám.²¹ Tato potřeba vyjádřit hravost, osobitost, citový vztah k obsahu vede k tvorbě synonym a synonymických řad, jejichž členy mohou hraničit s okazionalismy. Za synonymickou řadu lze v případě slangismů v cyklistickém prostředí pokládat např. *full*, *celopéro* jako výrazy pro *celoodpružené kolo*.

1.1.2 Profesní mluva

Profesní mluvu řadíme do nespisovné vrstvy národního jazyka, která se od odborného jazyka liší „*absencí rysu spisovnosti, jehož pozbývá ve prospěch komunikační efektivity*.“²² Profesní mluva by také měla být jak precizní co do významu, tak výrazově úsporná. Vondráček v článku *Funkční diference slangu a profesní mluvy*²³ hovoří o profesní mluvě jako o funkčním jazyku, a nepovažuje ji za slang. Podrobněji profesní mluvu

²⁰ Flegl 1987, s. 206-218

²¹ Hubáček 2012, s.18

²² Vondráček 2005, s. 17-19

²³ tamtéž

zkoumá také Václav Flegl ve svém článku *K pojetí tzv. profesionalismů*.²⁴ V článku shrnuje jednotlivá pojetí různých lingvistů na problematiku profesionalismů, z nichž považuje za velmi adekvátní pojetí Chloupka, který profesní mluvu považuje za „*soubor vyjadřovacích prostředků určité skupiny zaměstnanců, kteří při pracovním procesu nebo při výkonu služby užívají termínů nebo terminologických spojení bez zřetí k jejich spisovnosti, a to pouze pro jejich výrazovou úspornost a spolehlivou jednoznačnost v daném kontextu*.“²⁵

Profesní mluvu lze tedy vydělit dvěma způsoby. Buď ji plně začleníme mezi slangové výrazivo (širší pojetí slangu), nebo v užším smyslu pak tyto pojmy vymežíme diferencně.²⁶

1.1.2.1 Profesionalismy

U profesionalismů se jedná o „*něspisovné názvy terminologické povahy, jež jsou motivovány důvody ryze věcnými, zejména snahou o výrazovou úspornost, jednoznačnost a „mluvnost“*“...“²⁷ Profesionalismy jsou tedy neexpresivní výrazy, mezi které patří zejména pojmenování vzniklá univerbizací, např. *jednorázovka – jednorázový závod*, která nahrazuje víceslovná pojmenování nebo terminologická sousloví.

Podle Flegla mají profesionalismy nejasný a nevyhraněný statut, a nelze je pokládat za ryze něspisovné, protože jsou úzce spjaty s vrstvou jednotek, která je spisovné povahy.²⁸

²⁴ Flegl 1989, s. 69-75

²⁵ tamtéž

²⁶ tamtéž

²⁷ Hubáček 2012, s.18

²⁸ Flegl 1989, s. 69-75

Rozdíly mezi slangismy a profesionalismy jsme shrnuli v následující tabulce:

slangismy	profesionalismy
+ expresivita	-/+ expresivita
+ gestikulace	- gestikulace
- nociónálnost (neexpresivita)	+/- nociónálnost (neexpresivita)
+ společné zájmy, činnost komunikantů, společenská determinace	+ společná profese komunikantů, profesní determinace
Jazykovými motivanty jsou zejména neterminologické lexémy.	Jazykovými motivanty jsou převážně odborné termíny, často víceslovné.
Převažují slovtvorné postupy jako derivace, metaforizace, metonymizace, abreviace.	Převažujícím slovtvorným postupem je univerbizace.
variabilita – synonymické řady o více členech	ustálenost – převažují dvojčlenné synonymické řady
+ nespisovnost	nespisovnost – spisovnost

Tabulka 1 Rozdíly mezi slangismy a profesionalismy²⁹

1.1.3 Argot

Ve starších publikacích se pro tento pojem objevují také názvy hantýrka a žargon, které v dnešní domě pokládáme za zastaralé a již se nimi nesetkáme.

Argot je považován za tajnou řeč, jejíž primární funkcí je utajení obsahu před lidmi, kteří nejsou součástí skupiny argot používající.³⁰ Lze ho tedy chápat jako mluvu společenské spodiny, jazyk zločinců a jim podobným.

²⁹ Ološtiak, cit. 25.3. 2019. Dostupné online z: <http://olostiak.webz.cz/2prekl/P10-sociolekty.pdf>.

³⁰ Jaklová 1999, s. 293-300

Argot je předmětem zkoumání plzeňských konferencí o slangu a argotu, které si kladou za cíl popsat aktuální situaci v těchto dvou oblastech. Problematikou argotu se na těchto konferencích zabývali např. Bečka, Cuřín, Jaklová. Nutno podotknout, že referátů, jejichž tématem je argot, bylo předneseno podstatně menší množství než referátů týkajících se slangu. Alena Jaklová ve svém článku *Budeme argot nově definovat?*³¹ hovoří o komplikovanosti argotu a jeho sporné definici, což můžeme pokládat za hlavní důvod pro tak nízký počet odborných prací týkajících se právě argotu.

Chápání argotu se u nás vyvíjí a mění, protože dochází nejen ke změnám v jazyce, ale také ve společnosti. Samotný pojem bude třeba nově vymezit. Nabízejí se dvě varianty, a to takové, že za argot budeme považovat pouze argoty historické, jejichž popis odpovídá klasickému vymezení argotu jakožto tajné mluvy, nebo termín ponechat i pro současné mluvy a nově definovat skupiny, které argot používají.³² Nakonec můžeme říct, že existuje velké množství argotických slov, které se deargotizovaly, jako například *basa, lágr, lapák, loch*, představující synonymické výrazy pro označující *vězení*.³³

I když se v naší práci argotem nezabýváme, považujeme za důležité jej zde zmínit, a to zejména protože i argot představuje důležitou složku sociolektismů. Ouředník ve svém Šmírbuchu českého jazyka zmiňuje výrazy *koza, šlépěj, cyklón, rádl a kostitřas*, které odpovídají výrazu *kolo*.³⁴

³¹ Jaklová 1999, s. 293-300

³² tamtéž

³³ Hubáček, Krčmová 2017, cit. 22.3.2019. Dostupné z: <https://www.czechency.org/slovník/SOCIOLEKT>

³⁴ Ouředník 1992, s. 92

2 SOCIOLEKT V CYKLISTICE

2.1 Metodologie a popis výzkumu

Naše práce se soustředí zejména horskou a silniční cyklistikou, a to z důvodu našeho začlenění do této sociální skupiny a také množstvím výraziva. Materiál následně podrobujeme sémantické analýze a provádíme lexikografickou deskripci významu. Získaný slovník je uveden v kapitole 4.

2.2 Sběr a charakteristika jazykového materiálu

Sběr materiálu, který je předmětem této práce, probíhal v průběhu let 2018 a 2019. Hlavním zdrojem byly internetové stránky, které jsme pročítali a vybírali patřičná slova.³⁵ Jako zdroj posloužily rovněž cyklistické přenosy v televizi a časopis 53x11, jenž se zabývá silniční cyklistikou.

V neposlední řadě je třeba zmínit také vlastní působení v cyklistice, a tedy i osobní zkušenost s daným slangem.

K popisu významu slangových výrazů posloužila znalost prostředí, konzultace s lidmi, kteří se v cyklistice pohybují, i časopis 53x11. Ke sběru materiálu jsme zvolili také pozorovací metodu, a to jak vlastní sledování přenosů, tak samotnou účast na převážně bikových závodech.

Dále jsme také využili publikace Jaroslava Hubáčka, a to *Výběrový slovník českých slangů*, *O českých slanzích* a *Malý slovník českých slangů*. Využili jsme také článku Aleny Jaklové, která se cyklistickým slangem zabývala na VIII. konferenci o slangu a argotu.

³⁵ Texty, jež na nich byly zveřejněny, měly monologickou i dialogickou formu.

2.3 Charakteristika prostředí

Kola pochází z 19. století, jsou rozšířená po celém světě a patří mezi hlavní způsoby přepravy. Silniční cyklistika je olympijskou disciplínou už od samotného novodobého začátku, tedy od roku 1896.³⁶ Postupně začaly vznikat další významné cyklistické závody, přičemž za zmínku stojí takzvané závody Grand Tour, mezi které patří Giro d'Italia, Tour de France a Vuelta a España.

Cyklistika čítá hned několik disciplín. V této práci se soustředíme na silniční cyklistku, která je bezesporu nejstarším odvětvím tohoto sportu. V této práci nalezneme také prvky cyklistiky horské neboli MTB, která se naopak řadí mezi nejnovější disciplíny a do olympijského programu byla zařazena až v roce 1996.³⁷ Právě horská cyklistika vnesla do cyklistického sociolektu velké množství přejímek z anglického jazyka, jelikož sama vznikala v USA.

Cyklistiku můžeme rozdělit do tří podskupin, a to na rychlostní, do které kromě silniční spadá také dráhová; terénní, kam patří MTB, cyklokros, BMX a biketrial, a sálovou, která zahrnuje krasojízdu a pro Československo významnou kolovou.

Cyklistický sociolekt se bezesporu řadí mezi sociolekt velké sociální skupiny, jelikož cyklistika čítá obrovské množství provozovatelů, a to jak mužského, tak ženského pohlaví, jakékoliv národnosti, vzdělání či věku. Ze zjištěných informací lze předpokládat, že sociolekt cyklistiky patří spíše mezi zájmovou mluvu, jelikož je bohatý na expresivní výrazy a velkou míru citové motivovanosti. Na druhou stranu je však důležité podotknout, že se zde nachází velké množství profesionalismů, takže cyklistický sociolekt lze chápat jako kombinací obojího.

Jak z kapitoly Sběr materiálu vyplývá, setkáváme se jak s psanou, tak i s mluvenou formou cyklistického sociolektu. Odborné cykločasopisy, webové stránky, diskuze, písemná

³⁶ Historie cyklistiky. cit. 25.3.2018. Dostupné z: <https://www.kolemkola.cz/historie-cyklistiky.html>

³⁷ Horské kolo. In: Wikipedia: the free encyclopedia [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001. cit. 25.3.2019. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Horsk%C3%A9_kolo

komunikace uživatelů atd. jsou zástupci podoby psané. S mluvenou podobou tohoto sociolektu se setkáváme při klasické komunikaci cyklistů či televizních komentátorů.

2.4 Aspekty sociolektu cyklistiky

Pro celistvější pochopení významu samotného slangu, je třeba zmínit také jeho hlavní aspekty. Stejně jako v celé práci, budeme i zde vycházet z Hubáčkova pojetí, který aspekty slangu dělí na jazykové a mimojazykové, jež „*se uplatňují komplexně a ve vzájemné součinnosti.*“³⁸

Mezi jazykové aspekty patří nespisovnost, komunikativní funkčnost a využívání onomaziologických postupů uplatněných při tvoření, systémovost, snaha o pojmovou diferenciaci, stav odborné terminologie, vyjadřování expresivity a vhodnost pro mluvené jazykové projevy.

Co se týče mimojazykového hlediska, je nutné podotknout, že se v různých slanzích neuplatňují ve stejné míře. Můžeme se zde bavit o uzavřenosti daného prostředí, věkovém a sociálním složení příslušníků určité skupiny a také o psychických faktorech

2.4.1 Jazykové aspekty

Nespisovnost

Slangismy jsou považovány za synonymní výrazy pro konkrétní termíny a společně s nimi tvoří dvoučlennou synonymickou řadu, např. *celopéro – celoodpružené kolo.*, přičemž ne všechny výrazy uplatňují stejnou míru nespisovnosti. Jednak se může jednat o slova, která se nachází na hranici spisovnosti, např. *domestik – nosič vody, monument – jednodenní závody, které mají tradici více než 100 let*, jednak o taková slova, která vykazují značnou míru expresivity, a jsou tedy jasně nespisovná, např. *kriplplacka – nejnižší převod.*

³⁸ Hubáček 1981, s. 19

Komunikativní funkčnost

„Slangovým výrazem se často vyhovuje aktuálním požadavkům jazykového vyjádření výstižného, stručného a zároveň v kontextu významové jednoznačného.“³⁹ Jednou z nejdůležitějších motivací slangových názvů je bezesporu univerbizace (viz dále), která podporuje jednoznačnost, stručnost a výstižnost slangového výrazu. Uplatňuje se buď primárně při tvoření nových slov, nebo sekundárně u onomaziologických případů neslovotvorných, transpozičních. Univerbizaci se podrobněji věnujeme v samostatné kapitole. Jako příklady zde uvádíme *žluťák – žlutý dres pro vedoucího závodníka, celopéro – celoodpružené kolo, profítým – profesionální tým*.

Systémovost

Třetím aspektem, který Hubáček popisuje, je systémovost, jež není tak výrazná jako v dalších útvarech národního jazyka.⁴⁰ Výrazy jako sémanticko-lexikální jednotky tvoří systém, z čehož vyplývá, že mezi nimi existuje patrná vzájemná závislost. Tu můžeme pozorovat jak v rovině obecně slangové, tak i uvnitř jednotlivých slangů. Za systémové jednotky považujeme pouze jednotky jednoslovné. Sousedství pak popisujeme jako jednotky nesystémové, a to z důvodu jejich velmi řídkého výskytu. Pokud nahlédneme do jednotlivých slangů, tam systémovost pozorujeme při označování jevů stejné významové kategorie, např. u pojmenovávání nových typů lokomotiv.⁴¹

Systémovost lze vysledovat i v ostatních slanzích, kde se uplatňuje sklon k jazykové hravosti, vyjadřování výjimečnosti nebo k expresivitě.⁴² Jako příklady systémovosti v cyklistickém slangu uvádíme neutrální výraz *silniční kolo*, pro které existují ekvivalenty *silnice, silnička, žiletka*.

³⁹ Hubáček 1981, s. 20

⁴⁰ Hubáček 1981, s. 22

⁴¹ tamtéž

⁴² Hubáček 1981, s. 22

Pojmová diferenciacie

Ve slanzích můžeme pozorovat i snahu o pojmovou diferenciaci, „*kteřá může být ve srovnání s odborným vyjádřením větší či menší v souladu s pojmenovacími potřebami v pracovním nebo zájmovém prostředí.*“⁴³ Výskyt pojmové diferenciacie je poměrně častý, a to z důvodu nutnosti vytvářet nové výrazy, protože jejich spisovné ekvivalenty nejsou příliš vyhovující. Ve druhém případě jde o vytváření mnohoznačnějších slangových výrazů, jelikož pojmová diferenciacie spisovných výrazů je nadbytečná. Pojmová diferenciacie je zřejmá i v námi zkoumaném sociolektu, např. *časovkář – specialista na závod na čas, sprinter – specialista na závěrečné finiše, vrchař – specialista na kopcovité závody.* Tyto výrazy tedy představují specifické druhy cyklistů.

Stav odborného názvosloví

Jako další jazykový aspekt slangu uvádíme stav, propracovanost, přístupnost a stupeň odborné terminologie. Na začátek je důležité zmínit, že ne pro každé prostředí existují srovnatelné podmínky pro její vytváření. Kvůli politické situaci, která u nás panovala, neexistovala propracovaná terminologie, což vedlo k velkému množství termínů přejatých z cizích jazyků, zejména pak z německého.⁴⁴

V cyklistickém slangu se kromě němčiny, např. *šaltr*, výrazně uplatňují také přejímky z anglického jazyka, např. *full*.

Terminologie se ve sportovních odvětvích začíná rozvíjet sice později, ale zato rychleji. Často dochází k tvorbě slangových názvů zároveň s termíny, ale je zřejmé, že existují i takové případy, kde jsou odborné názvy vytvářeny přejímáním slangismů, čímž se z nespisovných výrazů stávají výrazy spisovné.

⁴³ Hubáček 1981, s. 23

⁴⁴ Hubáček 1981, s. 24

Expresivita

Stejně jako v ostatních útvarech národního jazyka se i zde vyskytují neexpresivní (nociónální) výrazy, které bývají mnohdy označovány za profesionalismy a které jsou stěžejní pro věcné pojmenovávání. Jako příklad nociónálních výrazů v cyklistickém sociolektu můžeme uvést např. *grupetto* – skupinka cyklistů jedoucí za hlavním polem beze snahy smazat ztrátu.

Ve slangu však nalezneme i velké množství expresivních výrazů vykazující různou míru expresivnosti např. *holohnát* – *cyklista s oholenýma nohama*.

Vhodnost pro mluvené projevy

Při tvoření slangových výrazů jsou kladeny požadavky na to, aby slangismy vyhovovaly především mluveným projevům. Je důležité poznamenat, že se vždy jedná o názvy popisné, které vznikly slovotvornými postupy, sémanticky nebo přejímáním.⁴⁵ Z toho vyplývá, že zde nenajdeme výrazy značkové a nemotivované.

2.4.2 Mimojazykové aspekty

Stupeň uzavřenosti

Každé slangové prostředí má jiné podmínky jak pro užívání, tak i pro tvorbu slangových výrazů. Největší rozdíl v uzavřenosti slangů je zapříčiněn zejména tím, že ne všechna prostředí jsou otevřena veřejnosti. Zde hovoříme například o slangu hornickém či vojenském, který je veřejnosti spíše uzavřen, a tudíž slangové výrazy nepronikají mezi běžné uživatele, což také vede k ustálení daného výraziva, které může se zánikem daného prostředí úplně vymizet. U prostředí, která jsou veřejnosti otevřená, např. studentský či sportovní slang, výrazy pronikají i nad rámec těchto skupin.⁴⁶

⁴⁵ Hubáček 1981, s. 25

⁴⁶ tamtéž

Složení příslušníků skupiny

Velkou roli hraje také složení příslušníků slangového prostředí. U sportovního, vojenského či studentského slangu je patrné, že příslušníci spadají do mladší věkové kategorie, což můžeme pozorovat na míře expresivity nebo na snaze o vtipnost daných výrazů. Důležité je také zmínit, že příslušníci takových prostředí se často střídají, zatímco např. v zemědělském či hornickém prostředí setrvávají v podstatě tak dlouho, dokud nevyslouží.⁴⁷

Dalšími rozhodujícími faktory, které do určité míry ovlivňují slangové výrazivo, jsou také věk, sociální status a vzdělání. Vzhledem k povaze sledovaného prostředí, tedy cyklistickému slangu, lze toto prostředí považovat za různorodé, a to ze všech výše uvedených hledisek.

Psychické faktory

Posledním aspektem, který Hubáček zmiňuje, je psychický faktor, který se může projevit dvěma způsoby. *„Jednak jako snaha příslušníků určitého prostředí o jazykové vyjádření výjimečnosti provozované činnosti, jednak jako snaha o rychlé začlenění do prostředí...“*⁴⁸ Tento fakt lze vypočítat zejména u nově příchozích lidí do daného prostředí, protože znalost slangového výraziva může být chápána jako znak příslušnosti k danému společenství.

⁴⁷ Hubáček 1981, s. 26

⁴⁸ Hubáček 1981, s. 26

3 TVOŘENÍ SLOV V SOCIOLEKTU CYKLISTIKY

Slovní zásoba sociolektů se tvoří stejně jako slovní zásoba ostatních útvarů národního jazyka. „*Tvoření slov (slovotvorba) je jedním ze způsobů rozhojňování slovní zásoby a je zároveň častým způsobem tvoření nových pojmenování.*“⁴⁹ Důležité je zmínit, že sociolekty, a to ať už jde o profesionalismy, či slangismy, se uplatňují převážně jako slova popisná. To znamená, že nová pojmenování vznikají obměnami již existujících slov. Co se týče frekvence zastoupení jednotlivých slovních druhů, nejčastěji se zde setkáváme s podstatnými jmény a slovesy, zatímco výskyt přídavných jmen je podstatně nižší a příslovce se objevují jen výjimečně.

V naší práci se budeme zabývat postupy transformačními (slovotvornými) i transpozičními (sémantickými), jak je vyděluje Hubáček.⁵⁰

3.1 Transformační postupy

Mezi transformační postupy řadíme odvozování, skládání, zkracování, kalkování a mechanické krácení a překrucování, z nichž poslední dva zmiňované postupy stojí na hranici transformačních a transpozičních. V této kapitole se soustředíme na procesy, které se projevují u sociolektu cyklistiky.

3.1.1 Odvozování

Jak z publikací, které posloužily jako výchozí materiál pro tuto práci, např. *Kapitoly o sociolektech a sociolektologii*, tak z bakalářských a diplomových prací obhájených na Pedagogické fakultě Univerzity v Praze, výběrově Vlnatá (2009) a Jirásková (2013), vyplývá, že odvozování neboli derivace patří mezi nejčastější slovtvorné postupy. Sociolektismy jsou velice často konkréta, která se podílejí na realizaci činností spojených se zkoumaným prostředím a sociální skupinou. Jde o nástroje, stroje, náradí, pomůcky,

⁴⁹ Hubáček 1996, s. 2

⁵⁰ Hubáček 1988, s. 14

materiály, názvy osob a skupin, míst a z abstrakt o názvy dějů.⁵¹ I v námi zkoumaném sociolektu se často setkáváme právě s derivací, která je uskutečňována pomocí slovtvorných formantů, tedy prefixů a sufixů.⁵² Prefixy a sufixy vyjadřují významové rozdíly mezi slovem odvozeným a základovým. Zatímco přípony se mohou podílet i na změně slovnědruhového zařazení, předpony realizují pouze významovou diferenciaci a modifikaci, případně vidové změny.

3.1.1.1 Podstatná jména

Podle Hubáčka⁵³ se odvozené sociolektismy řadí do různých slovtvorných i významových kategorií. Uvádíme pouze ty, se kterými pracujeme v našem slovníku.

Názvy osob

Činitelské názvy označují substanci konající něco, co je vyjádřeno slovesem, a jsou „tvořené nejčastěji příponou *-ák*, méně často příponami *-l*, *-oun*, *-ař*, *-č...*“⁵⁴ V námi sesbíraném materiálu se s činitelskými názvy setkáváme jen v malé míře, jako příklad lze uvést lexém *odpadlík*.

Názvy konatelské, které jsou tvořeny od jmenného základu, se v naší práci vyskytují hojněji, a podle motivace názvy osob řadíme do skupin buď dle odvětví, ve kterém dané osoby vynikají, nebo podle jejich záliby, např. *klasikář*, *vrchař*, *časovkář*, *krosař*, *silničář*, *rovinář*, *kombař*, *biker*, *sprinter/spurter*, *univerzál*, *profík*, *hobík*, *bahňák*. Z výrazů, které nepopisují specifická zařazení cyklistů do skupin, ale pouze všeobecné názvy, v našem materiálu najdeme výrazy *kolař*, *kolečkář*. Uvedená slova jsou tedy tvořena příponami jsou *-ář/-ař*, *-ák*, *-ál*, *-an*, *-ík* a z cizích slov pak lze vypožorovat tvorbu názvů pomocí sufixu *-*

⁵¹ Hubáček 2012, s. 27

⁵² Předpon a přípon.

⁵³ Hubáček 1981, s.14

⁵⁴ tamtéž

er. Za název osob považujeme také výraz *plašan*, který sice vzniká derivací z adjektiv, nicméně nepopisuje zálibu či obor, ale vlastnost.

Přechýlenými názvy rozumíme v popisu našeho materiálu pojmenovávání ženských osob, která jsou utvořená právě podle názvů mužských jmen⁵⁵. Tvorba je uskutečňována pomocí přechylujícího formantu, nejčastěji příponou *-ka*, *bikerka*, *silničářka*, *vrchařka*, *krosařka*, *sprinterka/spurterka*. Ne ke všem konatelským jménům mužského rodu existují přechýlená pojmenování – nevznikají např. ženské podoby slov *hobík*, *profík*.

Názvy prostředků

Velice početné jsou názvy prostředků, často mají deverbativní⁵⁶ či denominální⁵⁷ základ a jsou tvořeny příponami *-ák*, *-ka*, *-čka*, u denominativ potom hlavně *-ák*, *-ovka*. Mezi slovesné odvozeniny řadíme *blikačka*, *omotávka*, *přehazovačka*, *rychloupínák* mezi jmenné pak např. *sedlovka*, *silnička*. Pouze v plurálové podobě se vyskytuje interslangismus *kotoučovky*.

Názvy nositelů vlastností

Do kategorie nositelů vlastností řadíme slova, která vznikají primárně ze jmenného základu jako názvy věcné. Často jsou výsledkem procesu univerbizace (viz kapitola univerbizace). Jako příklady, které se objevují v našem slovníku, uvádíme *ionťák*, *žluták*, *nášlapy*. Zvláštním případem je *bezdušák*, jakožto substantivum vznikající z předložkového pádu (bez duše).

⁵⁵ Obrácené tvoření, tj. pojmenovávání osob mužského rodu motivací pojmenováním ženského rodu, se v našem materiálu neobjevuje.

⁵⁶ Tvořen ze slovesa.

⁵⁷ Tvořena ze jmenného základu.

Názvy dějů

V našem slovníku figurují i názvy dějů. Ty mají buď podobu podstatných jmen slovesných zakončených na -ní, -tí, např. *cinkání, atakování, líznutí*, nebo sufixem -(č)ka, -ina, -ák, -ø aj.⁵⁸ Takovými případy jsou např. *etapák, mistrák, světák, časovka, stíhačka*.

Zdrobněliny

Ve zkoumaném sociolektu se vyskytují také názvy zdrobnělé (deminutiva), které jsou odvozovány od podstatných jmen označujících určitý předmět, zvíře nebo osobu a nejčastěji představují expresivní vyjádření. Nejčastějším sufixem u zdrobnělin jsou -ek, -ík, -(ič)ka např. *silnička, sjezdík*.

3.1.1.2 Přídavná jména

Adjektiv se v námi získaném materiálu objevuje podstatně méně. Jde povětšinou o denominativa, tedy jména tvořená od substantiv, v méně případech také o deverbativa, tvořená od slangových sloves.

Vzhledem k tomu, že ani v sociolektu cyklistiky nejsou příliš častým jevem, uvedeme si zde jen pár příkladů: např. *rovinatý, vrchařská/ý, sprinterská/ý, klasikářský, bikový, časovkářský, worldtourový*.

3.1.1.3 Slovesa

„*Ve slanzích jsou slovesa na rozdíl od jmen zastoupena poměrně málo...*“⁵⁹ Odvozují se dvojitým způsobem, a to buď příponami ze jmenných a slovesných základů, nebo předponami ze sloves. Nejčastější příponou dle Hubáčka⁶⁰ je – ova-, pomocí níž vytváříme

⁵⁸ Hubáček 1988, s.15

⁵⁹ Hubáček 1971, s. 23

⁶⁰ Hubáček 1988, s. 16

taková slovesa, jejichž význam úzce souvisí s předlohovým podstatným jménem. Buď vznikají slovesa, která přímo vykonávají to, co znamená předlohové substantivum, např. *spurt – spurtovat*, nebo taková slovesa, která jsou ve významu „užívat věci jako nástroje či prostředku.“⁶¹ např. *bike – bikovat*.

Předponovým odvozováním povětšinou nevzniká zcela nové pojmenování, ale prefixy vyjadřují slovesný vid a obměňují význam základového slovesa.⁶² Většina sloves, které se v cyklistickém prostředí používají, nevznikla v daném slangu, ale pouze jej obohacují. Jako příklad můžeme uvést např. *nadělit, nakrmit, odpadnout, (ne)uviset*. Ze sloves, která jsou omezena na cyklistický sociolekt, uvádíme *přespurtovat, uviset*, odkud můžeme vypožorovat užití prefixů *pre – a u-*.

U sloves *smotat se, ustlat si* můžeme pozorovat reflexivizaci, což je „*tvoření reflexivních sloves z nereflexivních pomoci volného morfému se, resp. si*“,“⁶³ např. *ustlat si, smotat se, zrakvit se*.

3.1.2 Skládání

Skládání neboli kompozice je dle Hubáčka méně častým způsobem tvoření slangových názvů.⁶⁴ Kompozita se zakládají na slovech ve slovní zásobě již existujících slov.⁶⁵ Nejčastěji tento postup pozorujeme tam, kde jako motivační předloha slouží sousloví. Kompozita dělíme do dvou skupin – na vlastní a nevlastní. Tyto dvě skupiny se od sebe liší už samotným vznikem. U vlastních kompozit se jedná o úpravu slovních základů, zatímco složeniny nevlastní představují složeniny, které lze beze změny rozdělit.⁶⁶

Dále zmíníme také podřadovací a přiřazovací složeniny. U podřadovacích složenin jeden člen kompozita určuje ten druhý, který je mu nadřazený a druhý člen je na něm jak

⁶¹ Hubáček 1988, s. 16

⁶² Hubáček 1971, s. 23

⁶³ Lotko 2003, s. 97

⁶⁴ Hubáček 1981, s. 166

⁶⁵ Bozděchová 1994, s. 12

⁶⁶ Karlík, Nekula, Pleskalová 2002, s. 391

významově, tak syntakticky závislý⁶⁷ např. *worldtourový*. Naopak u přiřazovacích složenin se jedná o členy, které jsou rovnocenné a jsou ve vztahu formální souřadnosti a významové koordinace.

3.1.2.1 Vlastní složeniny

Vlastní složeniny představují takovou skupinu kompozit, která „nelze bez formální změny rozdělit na samostatná slova.“⁶⁸ Pokud kompozitum vzniklo pouhým skládáním, pak tento proces nazýváme čistým skládáním. Vedle čistých kompozit se pak setkáváme také s kompozity, při jejichž tvoření se kromě skládání uplatňuje i další slovotvorný postup. Tato kompozita nazýváme komplexně kompoziční, a mohou vznikat derivací, konverzí, a dokonce i abreviací. Jako příklad abreviačně-kompozičního tvoření uvádíme *cyklodres*, pro derivačně-kompoziční postup můžeme uvést např. *rychloupínák*.

Pro spojení jednotlivých komponentů užíváme tzv. spojovacích morfémů -o-, -e-, -i- nebo \emptyset , např. *holohnát*, *drtikul*.

3.1.2.2 Nevlastní složeniny

U nevlastních složenin se nejedná o aktivní slovotvorný proces, ale o juxtapozici. Nevlastní kompozita se dají jednoduše rozdělit na dvě samostatná slova beze změny forem, v nichž jsou spojena do kompozita.⁶⁹ I přes Hubáčkova slova „*pro klasifikaci slangových složenin je příznačné, že mezi nimi nejsou doklady složenin nevlastních.*“⁷⁰ jsme v našem slovníku našli jeden expresivní výraz, který odpovídá popisu nevlastního kompozita, a to *kriplplacka*.

⁶⁷ Bozděchová 2017, cit. 2.4. 2019 dostupné z:
https://www.czechency.org/slovník/PODŘAĎOVACÍ_KOMPOZITUM

⁶⁸ Karlík, Nekula, Pleskalová 2002, s. 391

⁶⁹ Vznikly spojením celých vět např. jaksepatří

⁷⁰ Hubáček 1971, s.25

3.1.2.3 Hybridní složeniny

Kompozita, která nazýváme hybridní, jsou ve slanzích velmi častá a tvoří se pomocí mezinárodních slovních základů. Hybridní skládání Hubáček považuje ve slangu za velmi častý slovotvorný postup,⁷¹ což potvrzuje ve svém článku i Mejstřík.⁷²

Třebaže mají v dnešním jazyce hybridy velký výskyt, v námi zkoumaném sociolektu se s nimi setkáváme minimálně. Můžeme uvést příklad *superdomestik*. Podle Mejstříka⁷³ tento typ stojí někde na pomezí mezi skládáním a odvozováním, protože morfém *super-* můžeme chápat buď jako předponu, jako slovní základ, nebo kombinaci obojího. Janovec je považuje za cizí prefixid, tedy morfematickou jednotku stojící na hranici morfematické jednoznačnosti.⁷⁴ Za hybridní složeniny považujeme také výrazy, jež vznikly pomocí komponentu *profi-*, např. *profistáj*, *proficyklista*.

3.2 Zvláštní způsoby tvoření slov

3.2.1 Zkracování

Zkracování (abreviaci) pokládáme za okrajový způsob tvorby slov v sociolektech. Je zřejmé, že abreviatury vznikají zejména v psaném jazyce a s jejich mluvenou podobou se setkáme velmi zřídka. Podle způsobu tvoření je dělíme na zkratková slova (skupinové) a iniciálové zkratky (akronyma). Obě skupiny vznikají z víceslovných pojmenování a mají substantivní povahu.

Iniciálové zkratky můžeme chápat jako „*grafický symbol složený z prvních hlásek*.“⁷⁵ V námi zkoumaném sociolektu se setkáme například s iniciálovými zkratkami

⁷¹ Hubáček 1981, s.66

⁷² Mejstřík 1965, s.1-15

⁷³ tamtéž

⁷⁴ Adámková, Hradilová, Janovec 2013, s. 123

⁷⁵ Grepl, Karlík 1995, s. 224

MVDP, GT, MTB. Tyto zkratky mohou dále sloužit jako motivanty ke vzniku derivátu, v němž se derivační přípona připojuje k výslovnostní podobě zkratky, například *XC* [ikscéčko], *SPD* [espédéčko], *EPO* [epičko]. Takový jev se uplatňuje převážně v mluveném jazyce, a dává tak vzniknout zkratkovému slovu, které se na rozdíl od akronymu zařazuje do deklinačního systému češtiny.

3.2.2 Mechanické krácení

Tento způsob tvoření nových názvů může být charakterizován jako „*snaha o kratší a zvukově zjednodušené vyjádření*.“⁷⁶ Slova vzniklá mechanickým zkracováním jsou kratší co do počtu slabik a jsou zvukově jednodušší. Jako příklady slov vzniklých takovým způsobem uvádíme *karbouš, klembáč, křižák, kritérko, smyk, vidla, furtka, nába*.

3.2.3 Překrucování

Tento slovotvorný postup je dle Hubáčka pro slangy typický.⁷⁷ V takovém případě tvorby slov jde o přetváření, dotváření a upravování výchozích pojmenování beze změny jejich významu. Motivací pro slova vzniklá překrucováním je zvukové zvýraznění a také jejich odlišení od spisovné podoby po zvukové stránce.

V cyklistickém sociolektu se často setkáváme s výrazem *špurt*, což je špatně vyslovované slovo vzniklé z anglického základu. Dle Hubáčka se tento jev projevuje u skupin hlásek *sk, sp, st*, které vyslovujeme jako *šk, šp, št*.⁷⁸

⁷⁶ Hubáček 1981, s.166

⁷⁷ Hubáček 1971, s. 29

⁷⁸ Hubáček 1971, s. 30

3.2.4 Kalkování

Kalkováním rozumíme doslovné překládání slov z cizích jazyků. Kalky jsou víceslovná pojmenování, která vytváříme z domácích prvků, avšak podle cizího/mezinárodního modelu. V našem slovníku se vyskytují např. *útok*, *útočit*, *vycházející* z *anglického attack*, nebo *vrchař* z *anglického výrazu climber*.

3.2.5 Univerbizace

Univerbizace je proces tvoření slov, při kterém se z víceslovných pojmenování (sousloví) vytvářejí jednoslovná pojmenování.⁷⁹ Nejčastěji jde o motivaci spojení substantiva s určujícím adjektivem, ze kterého na základě univerbizace vznikne jednoslovný výraz substantivní povahy. Univerbáty, tedy slova utvořená univerbizací, se používají převážně v mluveném jazyce, profesní mluvě a slangu.⁸⁰

V našem slovníku najdeme velké množství univerbátů, např. *žluťák* – *žlutý dres*, *celopéro* – *celoodpružené kolo*, *jednorázovka* – *jednorázový závod*, *etapák* – *etapový závod*, *silnička* – *silniční kolo*, *silničář* – *silniční cyklista*, *horák* – *horské kolo*, *ionťák* – *iontový nápoj*, *mistrák* – *mistrovský závod*, *nášlapy* – *nášlapné pedály*, *profík* – *profesionální cyklista*, *hobík* – *hobby cyklista* aj.

Z výše uvedených názvů můžeme vypožorovat, že nejčastějšími prefixy při tvorbě jednoslovných pojmenování z víceslovných jsou -ák, -ík, -ka.

3.3 Transpoziční postupy

Podle Hubáčka se vedle slovtvorných postupů uplatňuje také onomaziologický postup, který „využívá pojmenování (názvů) již hotových, existujících.“⁸¹

⁷⁹ Havránek, Jedlička 1996, s. 184

⁸⁰ Grepl, Karlík 1995, s. 70

⁸¹ Hubáček 1971, s.5

Transpoziční postupy chápeme jako sémantické tvoření, tedy metaforické a metonymické přenášení, zobecnování či specifikaci/konkretizaci významu, přejímání z cizích jazyků a tvoření víceslovných pojmenování, ať už pojmenování sdružených, nebo frazémů.

3.3.1 Metaforické přenášení

Hlavní motivací je potřeba „*pojmenovat nové skutečnosti, u nichž si mluvní uvědomuje podobnost se skutečností jinou, již označenou.*“⁸² Metaforizace je častým způsobem tvoření, protože nabízí možnost přirovnat, charakterizovat a také zvýraznit typické rysy denotátu. Hlavními příznaky metaforického přenášení jsou důležité a nápadné znaky, dále také barva, tvar nebo velikost.⁸³

Cílem metaforizace je dosáhnout co nejjednoduššího a pro dané prostředí nejjednoznačnějšího a nejzřetelnějšího vyjádření. Metaforické přenášení se uplatňuje tam, kde například chybí jednoslovný název nebo je jeho obsah příliš obecný. U metaforizace „*můžeme pozorovat nejen přesun věcného významu slova, ale též posun v hodnotách expresivních.*“⁸⁴

Metaforické názvy mohou představovat jak názvy okazionální, tedy příležitostné, tak názvy lexikalizované, ustálené, které se mohou stát součástí slovní zásoby národního jazyka.

Metaforizace je častá i v sociolektu cyklistiky, kde se můžeme setkat např. s výrazy: *čmelák, angrešt – neoholený cyklista, kozy – řídítka zahnutá nahoru, koza – speciální kolo na časovku, biftek – odřenina většího rozsahu, plenka – vložka do cyklistických kalhot, stěna, zed' – prudký a krátký kopec, chrt – cyklista, který má rád rychlou jízdu, balík – skupina cyklistů, kokoska – cyklistická přilba.*

Do této kategorie bychom mohli zařadit také přezdívky cyklistů nebo závodů, které vznikly na základě charakteristických vlastností daného názvu, např. *Kanibal – Eddy*

⁸² Hubáček 2012, s.28

⁸³ tamtéž

⁸⁴ Hubáček 2012, s. 30

*Merckx*⁸⁵, *El Pistolero – Alberto Contador*⁸⁶, *Stará dáma – Tour de France*⁸⁷, *Peklo Severu – klasika Paris-Roubaix*⁸⁸

3.3.2 Metonymické přenášení

Tento způsob sémantického tvoření slov je méně častý než metaforizace a je založený na přenášení významu na základě vnitřní souvislosti. Zde se setkáváme s velkým množstvím univerbátů, které vznikly z víceslovných pojmenování tak, „že výchozím pro metonymický název se stává determinující člen předlohového pojmenování.“⁸⁹

V našem slovníku uvádíme pojmenování jako *hliník – kolo vyrobené z hliníkového materiálu*, *karbon – kolo vyrobené z karbonu*, *jezdit na spešlu/sedlat spešl – jezdit na kole značky Specialized*.

3.3.3 Přenášení z cizích jazyků

Přejímky se tvoří z pojmenování, která existují v jiném jazyce. Hubáček považuje přejímky ve slanzích jako omezeně produktivní. Důvodů, proč je tento způsob uplatňován i v českém jazyce, je hned několik. Může jít o chybějící nebo nepropracovanou domácí terminologii, o snahu zachování specifických pojmů, dále také o snahu „po odlišnosti vyjádření v případech, kde domácí název je tvořen buď sdruženým pojmenováním, nebo kde je dlouhý či méně výrazný.“⁹⁰ U tradičních řemesel, která nacházela uplatnění hlavně v minulosti, se nejčastěji vyskytovaly přejímky z německého jazyka, v novějších sociolektech přejímáme převážně z angličtiny např. *lídr/leader*, *spešl*, *bajk*, *atak*, *brejk*, *ionťák*, v případě námi zpracovávaného slangu také z němčiny *šaltr*, *mančaft*, *festka*, *forštos*.

⁸⁵ Pravděpodobně nejlepší cyklista historie s 11 tituly z GT.

⁸⁶ Jedna z největších osobností cyklistiky 21. století, známý pro své časté útoky v kopcích.

⁸⁷ Nejstarší závod ze série Grand Tour.

⁸⁸ Trasa vedla podél bývalých frontových linií.

⁸⁹ Hubáček 2012, s. 29

⁹⁰ Hubáček 2012, s.39

Sociolekt cyklistiky čítá velké množství přejatých slov, přičemž je třeba zmínit také to, že i v našem slovníku nalezneme slova, která si zachovala jak význam, tak i svoji původní podobu, a češtině se nepřizpůsobila např. *full, hard, distanc, grupetto, bike, biker*.

3.3.4 Tvoření víceslovných pojmenování

V této kapitole vycházíme zejména z Hubáčkovy publikace *Kapitoly o sociolektech a sociolektologii*⁹¹ z roku 2012, která se mírně liší od Hubáčkova pojetí v *Onomaziologických postupech ve slovní zásobě slangů*⁹² z roku 1971.

V sociolektech se setkáváme i s tvořením sdružených názvů, především frazeologických spojení. „*Obecně se za ně považují taková ustálená spojení, v nichž aspoň jedno slovo nabývá významu nového, přeneseného, platného jen v ustáleném spojení.*“⁹³ Každý takový frazém má tedy svou klíčovou složku (komponent). Podle toho, který slovní druh je organizačním jádrem frazému, je dělíme na verbální (slovesné) a nominální (jmenné) frazémy (sdružené názvy).

3.3.4.1 Frazémy v publicistice

Jarmila Jelenová se frazémům věnuje ve svém článku *K charakteristice slangových frazeologismů v psané sportovní publicistice*⁹⁴ předneseném na IV. konferenci o slangu a argotu. Podle Jelenové mají frazémy velké zastoupení právě ve sportovních textech. Přestože souslovím není věnována přílišná pozornost, představují zajímavou a otevřenou složkou slovní zásoby sportovního slangu.

Jelenová také hovoří o tom, že právě slangové frazeologismy jsou převážně součástí mluveného projevu, jelikož se vyznačují jistou expresivitou a nespisovností, což zabraňuje

⁹¹ Hubáček 2012

⁹² Hubáček 1971

⁹³ Hubáček 2012, s. 40

⁹⁴ Jelenová 1989, s. 297-304

jejich hlubšímu průniku do projevů psaných. Na druhou stranu však zmiňuje i „*schopnost konkurovat odborným jednotkám*.“⁹⁵ Jakmile takové jednotky proniknou do odborného vyjádření, jsou schopny vytvářet synonymické řady s původním terminologickým spojením.

Ve sportovní publicistice se zřídka můžeme setkat i s profesionalismy, které jsou většinou neutrální. Za profesionalismus můžeme označit např. frazém *táhnout balík*. Zajímavým dodatkem je, že některé frazeologismy pronikají i mimo sportovní prostředí např. *zůstat někomu na raketě – propadnout* (ve školním prostředí).⁹⁶

Z článku je zřejmé, že stejně jako celá slovní zásoba, i sportovní frazeologie se neustále dotváří.

3.3.4.2 Slovesné frazémy

Klíčovým slovem verbálního frazému je běžně užívané, obecné sloveso, „*které svým přeneseným významem v daném spojení umožňuje postihnout specifickou činnost či děj*.“⁹⁷ Motivací ke vzniku frazeologických pojmenování je zejména potřeba věcného pojmenování, a často tak jednoznačně vyjadřují specifickou činnost. V uvedených příkladech pozorujeme i zřetelný příznak expresivity.

Jako frazeologická spojení můžeme klasifikovat např.:

hodit držku – spadnout, hodit kotvu – brzdit peloton, hodit směra- dostat se do smyku, jet hnůj, kládu – jet dlouhou dobu velkou rychlostí, jet hroznou pilu – jet těžký převod, jet jako bába s nůsí – jet pomalu do kopce, jet na špici – jet vpředu balíku, jet na gumě – odpadat ze skupiny, jet na krev, na max, podlahu – jet naplno, jet ve žlutém – vést Tour de France, jet ve žlutém dresu lídra, jít na hubu, přes řídítka, ustlat si – spadnout z kola, nakrmit vidlu– vidlice je nadoraz dole , jet na Camrdu – vynášet kolo či scházet těžko sjízdné úseky (podle mistra světa v cyklokrosu Camrdu), pašovat melouny – jet s nohama od sebe, ušít si žaket – vyčerpát se, políbit silnici, smotat se – spadnout z kola, rozjet Terezín, vzít to na Terezín –

⁹⁵ Jelenová 1989, s. 297-304

⁹⁶ tamtéž

⁹⁷ Hubáček 2012, s. 40

jízda při bočním větru , jet kolotoč – způsob střídání cyklistů ve skupině , táhnout hák – prorážet vzduch, jet první ve skupince, svésit nohy – přestat šlapat, zabalit to – vzdát, vzít za to – zrychlit aj.

3.3.4.3 Jmenné frazémy

Nominální frazémy nejsou tak frekventované jako frazémy verbální, a to zejména díky procesu univerbizace. Při tvorbě sociolektismů jde totiž především o „*ekonomii jazykového pojmenování*“,“⁹⁸ takže univerbizace je uplatňována namísto jmenných frazémů. Jmenné frazémy mají dvojí podobu. Uplatňují se buď jako profesionalismy, nebo jako slangismy. V prvním případě se jeví „*jako neexpresivní „nespisovné termíny*.““⁹⁹ Hubáček za takový frazém považuje např. *krátká špice*, v našem slovníku pak najdeme např. *mechanický doping, Velká trojka, sprinterský vlak*.

Za jmenné frazémy považujeme také slangismy s různými příznaky expresivity. I v cyklistickém sociolektu najdeme několik takových frazémů, které Hubáček dříve popisoval jako sdružená pojmenování.¹⁰⁰ Jako příklady uvádíme *cyklistický žaket, na velkejch třináct*.

⁹⁸ Hubáček 2012, s. 43

⁹⁹ tamtéž

¹⁰⁰ Hubáček 1971, s. 38

4 SLOVNÍKOVÁ ČÁST

4.1 Charakteristika slovníku

Slovník obsahuje 255 slangových výrazů, které se používají při komunikaci v cyklistickém prostředí. Ve slovníku najdeme výrazy, které užívají samotní cyklisti, a to jak profesionálové, tak laici, a setkáme se v něm i s výrazy používanými při komentování televizních přenosů. Slovník si klade za cíl představit slovní zásobu cyklistického prostředí, o kterém se Alena Jaklová zmiňuje jako o neprozkoumaném.¹⁰¹

4.2 Koncepce slovníkového hesla

Jelikož tematické vymezení není jednoznačné, rozhodli jsme se slovník řadit abecedně. Takové řazení považujeme za přehlednější, a pro laického čtenáře zřetelnější. Mikrostruktura slovníkového hesla je následovná. Nejprve uvádíme tučně zvýrazněno lemma, kterým sociolektismus v základní podobě, tj. u substantiv v nominativu singuláru a u verb v infinitivu. Dále pak popisujeme patřičné morfologické údaje. Do slovníku jsme zařadili také velké množství frazeologických jednotek, které jsou nepochybně součástí sociolektu cyklistiky. U takových pojmenování pak mluvnické kategorie neuvádíme a nabízíme pouze věcný výklad těchto jednotek.

U podstatných jmen, pokud je možné, uvádíme koncovku genitivu v singuláru a mluvnický rod. Pro jeho označení pak užíváme zkratk m. = maskulinum, f. = femininum, n. = neutrum.

domestik, -a, m.

nosič jídla a pití v týmu

Ve slovníku se objevují i pomnožné výrazy, které jsou označeny zkratkou pomn. Taková informace se nachází za informací o rodové příslušnosti daného sociolektismu.

¹⁰¹ Jaklová 2008, s. 35-39

Ardeny, -n, f., pomn.

jednorázové klasické závody, které se jezdí v Ardenách

Převážná většina jmen je sklonných, nicméně zde nalezneme i nesklonné výrazy, která jsou charakterizována zkratkou neskl.

pavés, neskl.

dlažební kostky (z franc.)

Adjektiva pak označujeme zkratkou příd. jm.

vrchařský, příd. jm.

kopcovitý

Slovesa označujeme zkratkou pro hodnotu jejich vidu, tedy buď dok. pro dokonavý vid, nebo ned. pro vid nedokonavý.

dotáhnout, dok.

dojet skupinu cyklistů před sebou

Jak zmiňujeme v kapitole o přejímkách (3.3.3), v cyklistickém slangu slov přejatých z cizích jazyků vyskytuje velké množství. Pro výrazy, které nemají běžnou českou výslovnost, je uvádíme v hranatých závorkách hned za tučně vytištěným výrazem. Ve věcném výkladu takových slov pak uvádíme také původ daného slova.

bike, [bajk], -u, m.

horské kolo (z angl.)

Pro taková slova, jejichž výslovnost se přizpůsobila běžné výslovnosti a odráží se i v grafické podobě daného slova, uvádíme původní tvar slangového výrazu v závorce za věcným výkladem tohoto slova.

brejk, -u, m.

únik závodníka sólový nebo v malé skupince (z angl. break)

Výkladový slovník cyklistického sociolektu čítá velké množství synonymních výrazů. U takových výrazů proto nalezneme ještě další řádek, který zaznamenává právě tato synonyma, která v našem slovníku figurují jako samostatná hesla.

angrešt, -a, m.

cyklista s neoholenýma nohama

těž čmelák

Polysémní významy jsou označeny arabskými číslicemi a jsou zaznamenány na samostatných řádcích.

placka, -y, f.

1. převodník

těž pila

2. medaile

Anonymní výrazy označujeme zkratkou srov.

hliník, -u, m.

kolo z hliníkového materiálu

srov. karbon

Ve slovníku se objevují také přezdívky. Při výkladu takových jmen tento fakt uvádíme před vysvětlivkou.

El Pistorelo

přezdívka – Alberto Contador (ze šp.)

Pokud se jedná o výraz, který představuje zkratku, je řádně vysvětlena ve věcném výkladu daného pojmenování.

MVDP

zkratka – Mathieu van der Poel

Ve slovníku najdeme také dvě víceslovná pojmenování – *střelil mu řetěz, došlo mi*, která nejsou uvedena v infinitivním tvaru. Součástí těchto pojmenování je objekt v dativu, a tudíž uvedení tohoto výrazu v infinitivu zde nepřichází v úvahu.

4.2.1 Další použité zkratky

přechýl.	- přechýlené
srov.	- srovnej
z angl.	- z angličtiny
z fr.	- z francouzštiny
z it.	- z italštiny
z něm.	- z němčiny
ze šp.	- ze španělštiny

4.3 Slovník sociolektu cyklistiky

A

aerosprinter, -a, m.

sprinter, který jede vestoje a nakloní se před řídítka, aby pořádně prorážel vzduch

angrešt, -a, m.

cyklista s neoholenýma nohama

těž čmelák

srov. holohnát

arab, -a, m.

staré a opotřeбенé kolo

Ardeny, -n, f., pomn.

jednorázové klasické závody, které se jezdí v Ardenách

atak, -u, m.

moment, kdy cyklista zvýší rychlost ve snaze ujet soupeřům

těž nástup

atakovat, nedok.

zaútočit; ujet soupeřům

těž nastoupit, vzít za to

B

bahňák, -a, m.

cyklista na horském kole

též biker

balík, -u, m.

skupina cyklistů

belina, -y, f.

přilba na kolo

též belka, helmut, kokoska

belka, -y., f.

přilba na kolo

též belina, helmut, kokoska

bezdušák, -u, m.

pneumatika bez duše

bidon, -u, m.

lahev na pití (z fran.)

biftek, -u, m.

odřeninina většího rozsahu

bike, [bajk], -u, m.

horské kolo (z angl.)

biker, [bajker], -a, m.

cyklista na horském kole (z angl.)

těž bahňák

bikerka, [bajkerka], -y, f.

přechýl. k biker (z angl.)

bikový, [bajkový], příd.

související s horskou cyklistikou (z angl.)

brdek, -ku, m.

kopec

těž dokopec

brejk, -u, m.

únik závodníka sólový nebo v malé skupince (z angl. break)

být prošitej

být fyzicky vyčerpaný po náročném výkonu

C

celopéro, -a, n.

celoodpružené kolo

též full

cinkání, -í, n.

nejlehčí převod na horském kole

též kašpárek

Cinky

přezdívka – Ondřej Cink

cvrček, -a, m.

měníč převodu, volnoběžný pastorek

cyklokrám, -u, m.

obchod s cyklistickou výbavou

Č

čmelák, -a, m.

cyklista s neoholenýma nohama

těž angrešt

srov. holohnát

čapáky, -ů, m., pomn.

zimní cyklistické kalhoty

časovka, -y, f.

závod na čas

těž závod proti chronometru

časovkář, -e, m.

cyklista, který vyniká v časovkách

časovkářka, -y, f.

přechýl. k časovkář

D

dát někomu loket

vystřčit loket tak, aby předjíždějící cyklista neměl šanci závodníka předjet

dát tatránkovou

udělat si pauzu na občerstvení

depo, -a, n.

místo, kde cyklisté mění, opravují apod. kolo

dokopec, -pce, m.

úsek trasy vedoucí vzhůru do kopce

těž brdek

domestik, -a, m.

nosič jídla a pití v týmu

došlo mi, dok.

(o závodníkovi) ztratit veškerou energii

dotáhnout, dok.

dojet skupinu cyklistů před sebou

drtikul, -u, m.

příliš tvrdé sedlo

důchodce, -e, m.

nejmenší převodník

těž večerníček

dupat do pedálů

jet rychle

těž letět

E

El Pistorelo

přezdívka – Alberto Contador (ze šp.)

etapák, -u, m.

etapový závod

F

festka, -y, f.

kolo s jedním převodem

těž furtka, furtošlap

Flandry, -er, f., pomn.

označení pro závod Kolem Flander

forštos, -u, m.

představec (z něm.)

těž foršt'ák

foršt'ák, -u, m.

představec (z něm.)

těž forštos

full, -a, m.

celoodpružené kolo (z angl.)

těž celopéro

srov. hard

furtka, -y, f.

kolo s jedním převodem

těž festka, furtošlap

furtošlap, -u, m.

kolo s jedním převodem

těž festka, furtka

G

Gorila

přezdívka – André Greipel

Grand Tour

nejslavnější třítydenní etapové závody (z angl.)

též Velká trojka

grip, -u, m.

rukojeť na kolo (z angl.)

grupetto, -a, n.

skupinka cyklistů jedoucí za hlavním polem beze snahy smazat ztrátu (z it.)

též tabák

H

had, -a, m.

duše propíchnutá o ráfek

harapák, -a, m.

staré škaredé kolo

hard, -u, m. [hard]

zkratka pro hardtail – kolo odpružené pouze vpředu (z angl.)

srov. full

helmut, -a, m.

cyklistická přilba

těž belina, belka, kokoska

hlaďák, -u, m.

vyčerpání rychlého zdroje energie cukrů

hlavan, -a, m.

pád z kola

hliník, -u, m.

kolo z hliníkového materiálu

srov. karbon

hobík, -a, m.

kdo provozuje cyklistiku pouze jako hobby

hodit kotvu

brzdit celý peloton

hodit krysu

spadnout z kola

těž hodit masku, hodit tygra, jít na hubu, jít přes řídítka, políbit silnici, poslat se, přeletět přes řídítka, rozštípat se, smotat se, ustlat si, zrakvit se

hodit masku

spadnout z kola

těž hodit krysu, hodit tygra, jít na hubu, jít přes řídítka, políbit silnici, poslat se, přeletět přes řídítka, rozštípat se, smotat se, ustlat si, zrakvit se

hodit směra

dostat se do smyku

hodit tygra

spadnout z kola

těž hodit krysu, hodit masku, jít na hubu, jít přes řídítka, políbit silnici, poslat se, přeletět přes řídítka, rozštípat se, smotat se, ustlat si, zrakvit se

hodit vlnu

lehce trhnout řídítka, čímž se zavlní stopa zadního kola, což vyvede z míry soupeře

holohnát, -a, m.

cyklista s oholenýma nohama

srov. angrešt, čmelák

hrubá, -é, ž.

jízda na velký převodník

Ch

chrt, -a, m.

cyklista, který má rád svižnou jízdu a radost z každého kopce vyšlápnutého v tempu

chrtit, nedok.

jet svižně

chytnout plaváka

zmoknout při jízdě na kole

J

jet na kufru

jet těsně v závěsu za někým

jet hnůj

jet dlouhou dobu velkou rychlostí

těž jet kládu

jet hroznou pilu

jet těžký převod

jet jako bába s nůši

jet pomalu do kopce

jet kaši

jet rychle

těž dupat do pedálů, jet na max, letět

jet kládu

jet dlouhou dobu velkou rychlostí

těž jet hnůj

jet na Camrdu

vynášet kolo či scházet těžko sjízdné úseky (podle mistra světa v cyklokrosu Karla Camrdu)

jet na gumě

odpadat ze skupiny

jet na kost

podat co nejvyšší možný výkon

jet na krev

jet naplno

těž jet podlahu

jet na max

jet rychle

těž dupat do pedálů, letět, jet kaši

jet na špici

jet vpředu balíku, táhnout skupinu cyklistů

těž táhnout hák

jet podlahu

jet naplno

těž jet na krev

jet šrot

jet rychle

těž dupat do pedálů, jet kaši, jet na max, letět

jet tempo

udržovat stále stejnou rychlost

jet v háku

jet v závětrí za jiným jezdcem

jet ve žlutém

nosit trikot pro vedoucího závodníka (zejm. na Tour de France)

jít do červených čísel

jet nad hranicí vlastních možností

jít na hubu

spadnout z kola

těž hodit krysu, hodit masku, hodit tygra, jít přes řídítka, políbit silnici, poslat se, přeletět přes řídítka, rozštípat se, smotat se, ustlat si, zrakvit se

jít přes řídítka

spadnout z kola

těž hodit krysu, hodit masku, hodit tygra, jít na hubu, políbit silnici, poslat se, přeletět přes řídítka, rozštípat se, smotat se, ustlat si, zrakvit se

jít ze sedla

šlapat vestoje

K

Kanibal

přezdívka – Eddy Merckx

karbon, -u, m.

kolo z karbonového materiálu

srov. hliník

karbouš, -e, m.

energetická tyčinka

kašpárek, -rka, m.

nejlehčí převod na horském kole

těž cinkání

kazeta, -y, f.

komponent, který umožňuje používat vícerychlostní převody

klandry, -er, f., pomn.

řídítka

klasika, -y, f.

označení pro jednodenní závod, který se tradičně jezdí na stejném místě a ve stejné období

klasikář, -e, m.

specialista na jednorázové klasické závody

klasikářka, -y, f.

přechýl. ke klasikář

klasikářský, příd. jm.

(o závodě) jednorázový závodě majícím dlouholetou tradici

klembáč, -e, m.

zakázaná látka Clembuterol

klesání, -i, n.

sjezd

těž zkopec

kokoska, -y, f.

cyklistická přilba

těž belina, belka, helmet

kolař, -e, m.

cyklista

těž kolečkář

kolečkář, -e, m.

cyklista

těž kolař

kolotoč, -e, m.

určitý způsob střídání cyklistů ve skupině

kombař, -e, m.

cyklista, který používá tzv. kombo typ řídítek

kostky, -ek, f.

úseky z dlažebních kostek např. na Paris-Roubaix, Kolem Flander

košík, -u, m.

držák na bidon

koza, -y, f.

speciální kolo pro časovku

kozy, -z, pomn.

řídítka na časovkářském kole, která jsou zahnutá nahoru

srov. berany

krátká špice

krátký časový úsek, ve kterém jede závodník v čele pelotonu

kriplplacka, -y, f.

nejnižší převod

kritérko, -a, n.

druh silničního závodu na krátkém (většinou městském) okruhu, kdy závodníci startují hromadně a při průjezdech určitých kol sbírají body

též krit'ák

krit'ák, -u, m.

druh silničního závodu, kdy závodníci startují hromadně a při průjezdech určitých kol sbírají body

též kritérko

Křižák

přezdívka – Roman Kreuziger

kudla, -y, f.

rychlá jízda z kopce

kufr, -u, m.

zarážka na cyklistických tretrách

kule, -í, f., pomn.

jízda nad hranicí možností

Kulhec

přezdívka – Jaroslav Kulhavý

kurevsky si dávat

jet s velkým nasazením na pokraji sil

Kwiatek

přezdívka – Michal Kwiatkowski

L

lajna, -y, f.

skupina cyklistů vyrovnaná za sebe do řady

letět, dok.

jet rychle

těž dupat do pedálů

líznout o kolo

neúmyslně zavadit o kolo soupeře

M

mančaft, -u, m.

cyklistický tým (z něm.)

těž stáj

mechanický doping

užití skrytého motorku

mistrák, -u, m.

mistrovský závod

Missile

přezdívka – Mark Cavendish (střela)

mít prošitéj žaket

být vyčerpaný

Monument, -u, m.

nejznámější jednorázový závod (je jich jen pět)

MTB [emtébé]

zkratka – mountain biking (z angl.)

horská cyklistika

MVDP

zkratka – Mathieu van der Poel

N

nába, -y, m.

střední osa kol

nadělit někomu minutu

porazit soupeře o minutu

nakrmit vidlu

vidlice je úplně nadoraz dole, zejm. v náročném terénu

namotat šaltr

namotat přehazovačku na řetěz

nastoupit, dok.

překvapivě zrychlit nejlépe tak, aby ostatní soupeři nebyli schopni na nástup reagovat

těž atakovat, vzít za to

nástup, -u, m.

prudké zrychlení jízdy

těž atak

nášlapy, -ů, m., pl.

nášlapný pedál

neuviset, dok.

ztratit kontakt s jezdcem/skupinou před sebou

nosič vody

těž domestik

O

odstoupit ze špice

přenechat místo na čele někomu, kdo je ochoten střídat

odpadlík, -a, m.

cyklista, který odpadl ze skupiny

těž utrženej z háku

omotávka, -y, f.

páska na omotání řídítek

ořech, -u, m.

část zadního náboje, na kterou se montuje kazeta

osma, -y, f.

nevycentrované kolo

těž osmička

osmička, -y, f.

nevycentrované kolo

těž osma

P

pašovat melouny

cyklista, který jede s koleny hodně od sebe

pavés, neskl.

dlažební kostky (z fr.)

Peklo Severu

přezdívka – závod Paříž-Roubaix

pila, -y, f.

převodník

těž placka

placka, -y, f.

1. převodník

těž pila

2. medaile

plašan, -a, m.

cyklista, který nedokáže vyřešit běžnou situaci

plenka, -y, f.

vložka do cyklistických kalhot

políbit silnici

spadnout z kola

těž hodit krysu, hodit masku, hodit tygra, jít na hubu, jít přes řídítka, poslat se, přeletět přes řídítka, rozštípat se, smotat se, ustlat si, zrakvit se

poslat se, dok.

spadnout z kola

těž hodit krysu, hodit masku, hodit tygra, jít na hubu, jít přes řídítka, políbit silnici, přeletět přes řídítka, rozštípat se, smotat se, ustlat si, zrakvit se

prémie, -e, f.

místo, kde se dají získat bonusové vteřiny do celkové klasifikace závodu

proficyklista, -y, m.

profesionální cyklista

těž profík

proficyklistka, -y, f.

přechýl. k proficyklista

proficyklistika, -y, f.

profesionální cyklistika

profistáj, -e, f.

profesionální tým

těž profítým

profítým, -u, m.

profesionální tým

těž profistáj

profík, -a, m.

profesionální cyklista, živí se cyklistikou

těž proficyklista

prokontinentální tým

druhodivizní tým

srov. worldtourový tým

přeletět přes řídítka

spadnout z kola

těž hodit krysu, hodit masku, hodit tygra, jít na hubu, jít přes řídítka, políbit silnici, poslat se, rozštípat se, smotat se, ustlat si, zrakvit se

přespurtovat, dok.

předjet ve sprintu

R

rohy, -ů, m., pl.

speciální řídítka na horském kole

rovinář, -e, m.

cyklista vynikající především v rovinatých závodech

rozjet spurta

připravit pozici lídrovi týmu pro závěrečný finiš

rozjet terezín

jízda při bočním větru

rozštípat se, dok.

spadnout z kola

těž hodit krysu, hodit masku, hodit tygra, jít na hubu, jít přes řídítka, políbit silnici, poslat se, přeletět přes řídítka, smotat se, ustlat si, zrakvit se

roztrhat balík

zvyšovat tempo tak dlouho, až ostatní nestačí a postupně odpadají

rychloupínák, -u, m.

šroub na kole

S

Saganofil, -a, m.

fanoušek slovenského cyklisty Petera Sagana

sedlat spešla

jezdit na kole značky Specialized

sedlovka, -y, f.

„trubka“, na které je připevněné sedlo

silnice, -e, f.

silniční kolo

těž silnička, žiletka

silničář, -e, m.

silniční cyklista

silničářka, -y, f.

přechýl. k silničář

silnička, -y, f.

silniční kolo

těž silnice, žiletka

silniční lišej

odřenina po pádu z kola

sjet někoho

dojet cyklistu/skupinku před sebou

sjezdík, -u, m.

sjezd

těž klesání, zkopec

smotat se, dok.

spadnout z kola

těž hodit krysu, hodit masku, hodit tygra, jít na hubu, jít přes řídítka, políbit silnici, poslat se, přeletět přes řídítka, rozštípat se, ustlat si, zrakvit se

smyk, -u, m.

přesmykač

Spartakus

přezdívka – Fabian Cancellara

SPD, [espédé], (Shimano Pedaling Dynamics)

zkratka – původně nášlapné pedály firmy Shimano (z angl.)

spešl, -a, m.

kolo značky Specialized

sprinter, -a, m.

specialista na závěrečné sprinty

těž spurter

sprinterka, -y, f.

přechýl. k sprinter

těž spurterka

sprinterský vlak

sestava cyklistů, kteří podporují hlavního sprintera týmu v závěru závodů a snaží se, aby měl co nejlepší pozici ve finiši

spurter, -a, m.

specialista na finiše rovinatých etap

též sprinter

spurterka, -y., f

přechýl. k spurter

též sprinterka

spurtovat, nedok.

Finišovat

sračky, -ek, f., pomn.

blátivý terén

stáj, -e, f.

cyklistický tým

Stará dáma

přezdívka – závod Tour de France

stěna, -y, f.

krátký prudký kopec

těž stojka

stojka, -y, f.

krátký prudký kopec

těž stěna

střelil mu řetěz

situace, kdy řetěz kola přeskočí buď přes zuby převodníku, nebo pastorku

střídat, nedok.

měnit se se závodníkem na špici, aby mohl peloton tahat i někdo další

Sup, -u, m.

kolo značky Superior

superdomestik, -a, m.

domestik, který není klasickým nosičem vody, ani lídrem týmu, ale záložním plánem v případě zranění či selhání lídra

svěsit nohy

přestat šlapat

světák, -u, m.

světový pohár

Š

šaltr, -u, m.

přehazovačka

šimáno, -a, n.

měníč převodu

španěl, -a, m.

největší převod, nejmenší pastorek

štangla, -e, f.

horní rámová trubka kola

Štyby

přezdívka – Zdeněk Štybar

švih, -u, m.

cyklistická vyjíždka

T

tabák, -u, m.

skupina cyklistů jedoucí za hlavním polem beze snahy smazat ztrátu; odpadlíci

těž grupetto

táhnout hák

prorážet vzduch, jet první ve skupince

těž jet na špici

tacháč, -e, m.

tachometr; měřič rychlosti

těžká kláda

velmi rychlé tempo

trat'ovka, -y, f.

tyčinka nebo něco malého k jídlu v kapse dresu

tretra, -y, f.

cyklistická obuv

U

udělat gumu

píchnout kolo

univerzál, -a, m.

cyklista, který nemá určité zaměření

urvat vítězství

vyhrát

ustlat si, dok.

spadnout z kola

těž hodit krysu, hodit masku, hodit tygra, jít na hubu, jít přes řídítka, políbit silnici, poslat se, přeletět přes řídítka, rozštípat se, smotat se, zrakvit se

utrženej z háku

cyklista, který odpadá ze skupiny

těž odpadlík

uviset, dok.

držet se jezdce před sebou

srov. neuiset

Ú

únik, -u, m.

vzdálení se pelotonu

V

válce, -ů, pomn.

speciální zařízení pro rozjíždění se před závod, vyježdění se po něm, vhodné i pro trénink

večerníček, -čku, m.

nejmenší převod

těž důchodce

Velká trojka

závody – Giro d'Italia, Tour de France, Vuelta a España

těž Grand Tour

vidla, -y, f.

odpružená vidlice

vlaštovky, -ek, pomn.

typ řídítek s prohnutou prostřední částí

vlát za někým

sotva se držet v závěsu

vlna, -y, f,

prudké vybočení kola při jízdě do strany

vrátný, -ého, m.

cyklista, který uzavírá peloton

vrchař, -e, m.

cyklista, který se specializuje na kopcovité závody

vrchařka, -y, f.

přechýl. k vrchař

vrchařský, příd. jm.

kopcovitý

vycvaknout, dok.

vyšlápnout botu z pedálu

vylizovat háky

1. zoufale se držet na konci ve skupině, aby závodníka ostatní soupeři neutrhli
2. být tak zdatný a držet se v závěsu za účelem ušetření sil

vyplést někomu kolo

spadnout a zničit soupeřovi kolo

vzít za to

zrychlit a ujet

též atakovat, nastoupit

W

worldtourový tým

tým s licenci umožňující start na všech závodech; prvodivizní tým

srov. prokontinentální tým

X

XC [ikscéčko]

cross country – disciplíny na horském kole

Z

za uši

úchop řídítek

závod proti chronometru

jízda na čas

těž časovka

zed', zdi, f.

prudký kopec

těž stěna, stojka

zkopec, -ce, m.

sjezd

těž klesání

zrakvit se, dok.

spadnout z kola

těž hodit krysu, hodit masku, hodit tygra, jít na hubu, jít přes řídítka, políbit silnici, poslat se, přeletět přes řídítka, rozštípat se, smotat se, ustlat si

Ž

žaket, -u, m.

vyčerpání rychlého zdroje energie cukrů

těž hladěák

žiletka, -y, f.

silniční kolo

těž silnice, silnička

žluták, -a, m.

žlutý dres

Žralok

přezdívka – Marco Pantani

žulová kostka

trofej pro vítěze Paris-Roubaix

5 ZÁVĚR

Práce si klade za cíl analyzovat sociolektismy, které jsme získali excerpční a observační metodou během posledních několika měsíců. Tyto sociolektismy jsme zařadili do skupin dle způsobu tvoření, a následně jsme vytvořili výkladový slovník sociolektu cyklistiky, který čítá 255 výrazů. Náš slovník obsahuje běžně užívané výrazy, které slouží jako prostředek ke komunikaci jak samotných cyklistů, tak komentátorů cyklistických přenosů či novinářů.

Kromě produktivního odvozování a skládání se v cyklistickém sociolektu hojně užívá univerbizace. Ze zkoumaného materiálu dále vyplývá, že cyklistické prostředí je bohaté na synonymní výrazivo. Dále se setkáváme také s častou expresivitou a víceslovnými pojmenováními a frazémy, které jsme taktéž zařadili do našeho slovníku, jelikož jsou stejně jako ostatní výrazy součástí mluvy cyklistů.

Co se týče synonymičnosti, Hubáček tvrdí, že ji lze vysledovat zejména u slangismů při zájmových činnostech (v užším slova smyslu), protože zde dochází k různým slovtvorným obměnám prostřednictvím zkracování, překrucování nebo mechanického krácení.¹⁰²

Alena Jaklová se na VIII. konferenci o slangu a argotu zabývala proměnami cyklistického slangu a ve svém referátu synonymitu také zmiňuje.¹⁰³ Ani náš slovník není bez výjimky a čítá velké množství synonymních výrazů, které ve velké míře tvoří synonymické řady.¹⁰⁴ „*Nejčastěji označují stavy cyklistů při jízdě, tréninku a závodu, jejich výkonnost a momentální fyzický a psychický stav, dále různé druhy kol, vybavení kola i samotné cyklisty.*“¹⁰⁵

¹⁰² Hubáček 2012, s. 33

¹⁰³ Jaklová 2008, s. 35-39

¹⁰⁴ Hladká, Dočekal 2017, cit. 22.3.2019 Dostupné z:
<https://www.czechency.org/slovník/SYNONYMIE>

¹⁰⁵ Jaklová 2008, s. 35-39

Pro výraz *spadnout* uvádíme tato synonyma: *ustlat si – zrakvit se – hodit krysu – hodit masku – hodit tygra – jít na hubu – jít přes řídítka – políbit silnici – poslat se – smotat se – ustlat si – přeletět přes řídítka – rozštípat se*; pro výraz *jet rychle, naplno* uvádíme tyto výrazy: *jet hnůj – jet kládu – jet na kost – jet podlahu – jet na max – dupat do pedálů – jet šrot – jet hranu – jet kudlu – jet kaši – letět*. Synonymii můžeme sledovat i u výrazů jako *full – celopéro, zkopec – klesání – sjezdík, čmelák – angrešt*.

Z analýzy našeho materiálu jsme dále zjistili, že expresivita jako jeden z hlavních jazykových aspektů je patrná i v sociolektu cyklistiky. Jaklová se jí věnuje ve svém článku *K historii a proměnám cyklistického slangu*. Podle Jaklové vykazují největší expresivitu právě takové výrazy, které popisují jízdu, výkonnost či stav cyklisty, druhy kol. aj.¹⁰⁶

S tímhle tvrzením Jaklové souhlasíme a uvádíme příklady z našeho slovníku: *držkopád, drtikul, jít na hubu, kriplacka, chrtit*. Objevují se však i výrazy vulgární, např. *sračky – blátivý terén, kurevsky si dávat – jet s velkým nasazením na pokraji sil*.

Jak jsme již zmínili, cyklistický sociolekt je také velmi bohatý na frazémy. Tyto frazémy popisují rychlost jízdy, pády z kola, ale také mnoho dalšího. Zde uvedeme např. *mít prošitej žaket, nadělit soupeři minutu, rozjet spurta, rozjet terezín, jet ve žlutém*. Další frazeologické jednotky popisujeme v našem slovníku.

Z bakalářské práce *Sociolekt cyklistiky* vyplývá, že toto prostředí je výrazově bohaté. Vedle expresivních výrazů, frazeologismů a synonymických řad zde nalezneme také nespisovné výrazy terminologické povahy (*etapák*). V cyklistickém sociolektu se můžeme setkat také s velkým množstvím přezdivek, a to jak samotných závodů (Stará dáma, Peklo Severu), tak i závodníků (*Kulhec, Křižák, Kanibal*).

Na závěr podotkneme, že předkládaný slovník nezahrnuje kompletní slovní zásobu cyklistického prostředí. Zaměřili jsme se převážně na silniční cyklistiku, a výrazy z této oblasti jsme doplnili o výrazy z prostředí horské cyklistiky.

¹⁰⁶ Jaklová 2008, s. 35-39

6 SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

6.1 Literatura

ADÁMKOVÁ, Petra, Darina HRADILOVÁ, Ladislav JANOVEC, et al. *Studie k moderní mluvnici češtiny. 4, Dynamika českého lexika a lexikologie*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, Filozofická fakulta, 2013. Monografie. ISBN 978-80-244-3622-7.

BOZDĚCHOVÁ, Ivana. *Tvoření slov skládáním*. Praha: ISV nakladatelství, 1994. ISBN 80-85866-04-8.

ČECHOVÁ, Marie. Slang a styl. In *Sborník přednášek z VIII. konference o slangu a argotu v Plzni ve dnech 26. – 27. února 2008*. Plzeň. Pedagogická fakulta ZČU v Plzni, 2008, s. 8-13

FLEGL, Václav. K pojetí tzv. professionalismů. In *Sborník přednášek ze IV. Konference o slangu a argotu v Plzni 9. –12. února 1988*. Plzeň: Pedagogická fakulta v Plzni, 1989, s. 69–75

FLEGL, Václav. Sportovní slang a sportovní publicistika. In *Sborník přednášek z III. konference o slangu a argotu v Plzni 24.–27. ledna 1984*. Plzeň: Pedagogická fakulta v Plzni, 1987, s. 206-218

GREPL, Miroslav a Petr KARLÍK. *Příruční mluvnice češtiny*. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 1995. ISBN 80-7106-134-4

HAUSER, Přemysl. *Nauka o slovní zásobě*. 2. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1986. Učebnice pro vysoké školy.

HAVRÁNEK, Bohuslav a Alois JEDLIČKA. *Stručná mluvnice česká*. Praha: Fortuna, 1996. ISBN 80-7168-306-X.

HUBÁČEK, Jaroslav. *Kapitoly o sociolektach a sociolektologii*. Poznań: Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, 2012.

HUBÁČEK, Jaroslav. *Malý slovník českých slangů*. Ostrava: Profil, 1988.

HUBÁČEK, Jaroslav. *O českých slanzích*. Vydání druhé, doplněné a přepracované. Ostrava: Profil, 1981.

HUBÁČEK, Jaroslav. *Onomaziologické postupy ve slovní zásobě slangů*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1971. Spisy Pedagogické fakulty v Ostravě.

HUBÁČEK, Jaroslav. *Tvoření slov v češtině*. Ostravská univerzita, Ostrava, 1996.

HUBÁČEK, Jaroslav. *Výběrový slovník českých slangů*. Ostrava: Ostravská univerzita, Filozofická fakulta, 2003. Spisy Filozofické fakulty Ostravské univerzity. ISBN 80-7042-629-2.

HUGO, Jan, Markéta FIDLEROVÁ, Kateřina ADÁMKOVÁ a Zdeňka JURÁNKOVÁ. *Slovník nespisovné češtiny: argot, slangy a obecná mluva od nejstarších dob po současnost: historie a původ slov*. [1. vydání]. Praha: Maxdorf, 2006. ISBN 80-7345-086-0.

JAKLOVÁ, Alena. *Budeme argot nově definovat?* In SaS, 1999, roč. 60, č.4, s. 293-300

JAKLOVÁ, Alena. K historii a proměnám cyklistického slangu. In *Sborník přednášek z VIII. konference o slangu a argotu v Plzni ve dnech 26.–27. února 2008*. Plzeň: Pedagogická fakulta v Plzni, 2008, s. 35–39.

JELENOVÁ, Jarmila. K charakteristice slangových frazeologismů v psané sportovní publicistice. In *Sborník přednášek z IV. konference o slangu a argotu v Plzni ve dnech 9.-12. února 1988*. Plzeň: Pedagogická fakulta v Plzni, 1989, s. 297–203.

JIRÁSKOVÁ, Tereza. *Vodácký slang*. Praha, 2013. Diplomová práce. Univerzita Karlova v Praze, Pedagogická fakulta, Katedra českého jazyka

KARLÍK, Petr, Marek NEKULA a Jana PLESKALOVÁ. *Encyklopedický slovník češtiny*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2002. ISBN 978-80-7106-484-8.

KELLNER, Adolf. *Úvod do dialektologie*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1954.

LOTKO, Edvard. *Slovník lingvistických termínů pro filology*. 3. vyd., dotisk. Olomouc: Univerzita Palackého, 2003. Učebnice. ISBN 80-244-0720-5.

MEJSTRÍK, Vladimír. *Tzv. hybridní složeniny a jejich stylová platnost*. In *Naše řeč*, 1965, roč. 48, č.1, s. 1–15

OUŘEDNÍK, Patrik. *Šmírbuch jazyka českého: slovník nekonvenční češtiny*. 2. vydání. Praha: Ivo Železný, 1992. ISBN 80-7116-007-5.

VLNATÁ, Dominika. *Slang futsalu – sálového fotbalu*. Diplomová práce. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Pedagogická fakulta, Katedra českého jazyka a literatury, 2009.

VONDRÁČEK, Miroslav. Funkční diferenciacie slangu a profesní mluvy. *Sborník přednášek ze VII. konference o slangu a argotu v Plzni 24.-25. září 2003*. Plzeň: Pedagogická fakulta v Plzni, 2005

6.2 Elektronické zdroje

BOZDĚCHOVÁ, Ivana (2017): PODŘAŽOVACÍ KOMPOZITUM. In Petr Karlík, Marek Nekula, Jana Pleskalová (eds.), *CzechEncy – Nový encyklopedický slovník češtiny* [online]. Brno: Masarykova univerzita, 2012-2018 [vid. 2019-04-02]. ISBN 978-80-7422-480-5. Dostupné z: https://www.czechency.org/slovník/PODŘAŽOVACÍ_KOMPOZITUM

Historie cyklistiky. *KolemKola* [online]. [cit. 2019-03-25]. Dostupné z: <https://www.kolemkola.cz/historie-cyklistiky.html>

Horské kolo. In: *Wikipedia: the free encyclopedia* [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001- [cit. 2019-03-25]. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Horsk%C3%A9_kolo#Z%C3%A1vody_na_horsk%C3%A9m_kole

HUBÁČEK, Jaroslav, KRČMOVÁ, Marie (2017): SOCIOLEKT. In KARLÍK, Petr, NEKULA Marek a PLESKALOVÁ, Jana. *CzechEncy – Nový encyklopedický slovník češtiny* [online]. Brno: Masarykova univerzita, 2012-2018 [vid. 2019-03-22]. ISBN 987-80-7422-480-5. Dostupné z: <https://www.czechency.org/slovník/SOCIOLEKT>

HLADKÁ, Zdeňka, Mojmír DOČEKAL (2017): SYNONYMIE. In KARLÍK, Petr, NEKULA Marek a PLESKALOVÁ, Jana. *CzechEncy – Nový encyklopedický slovník češtiny* [online]. Brno: Masarykova univerzita, 2012-2018 [vid. 2019-03-22]. ISBN 987-80-7422-480-5. Dostupné z: <https://www.czechency.org/slovník/SYNONYMIE>

ODALOŠ, Pavol. Čo je sociolekt a čo je slang? In *Mi a szleng? Tanylmányok a szleng fogalmáról*. Debrecen, 1999, s. 41–50, cit. [cit. 2019-03-25]. Dostupné online z: mnytud.arts.klte.hu/szleng/szl_kut/03miaszl/odalos_s.rtf

OLOŠTIAK, Martin. *Lexikológia slovenského jazyka: Sociolekty v lexike*. Dostupné online z: <http://olostiak.webz.cz/2prekl/P10-sociolekty.pdf>.

Paříž-Roubaix. In: *Wikipedia: the free encyclopedia* [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001- [cit. 2019-03-25]. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Pa%C5%99%C3%AD%C5%BE_-_Roubaix

PŘÍLOHY

Zajímavosti k cyklistickému slangu od Františka Raboně

Františka Raboně, jednoho z našich nejznámějších profesionálních cyklistů 21. století jsme se zeptali na jeho zkušenost se slangem. Kromě toho, že Raboně působil v českých týmech, byl také platným členem formace Quickstep nebo HTC, kde mimo jiné působil vedle jednoho z nejlepších sprinterů historie Marka Cavendishe. František se stal mistrem Evropy do 23 let a čtyřikrát startoval na italském Giro d'Italia.

Raboněovy zkušenosti jsou bohaté nejen co se týče závodění, ale také co se týče slangového výraziva. V HTC týmu, který v době Františkova angažmá čítal dvacet osm závodníků sedmnácti národností, si závodníci dokonce vytvářeli vlastní slang, kterému rozuměli jen zasvěcení členové. Sportovní ředitel HTC byl Němec s horší angličtinou, což dávalo za vznik spoustě nových výrazů, které postupem času zobečněly.

Františka „Feryho“ Raboně jsme se zeptali také na využívání přezdivek. Podle jeho slov si postupem času každý závodník vyslouží přezdívku, která vzniká na základě charakteristické vlastnosti daného cyklisty. Například přezdívka Tonyho Martina, který patří mezi nejlepší časovkáře historie, je Panzerwagen – obrněný vůz. Tato přezdívka vznikla právě díky jeho úžasným výkonům v časovkách nebo rozjíždění finálního sprintu a zlidověla natolik, že ji začali používat i komentátoři sportovních televizí.

Přezdívka Marka Cavendishe je Manx Missile, značí jeho místo narození (ostrov Man) a missile zde v překladu představuje střelu, protože Cavendish je pověstný svými neskutečnými sprinterskými závěry, kde právě často „vyrazil jako střela.“ Naopak v týmu Cavendishovi říkali zkráceně Cav, nebo dokonce Sir Cavendish.

V České republice, českých týmech nebo v národním týmu slangové hovory dostávají úplně jiných rozměrů. Podle Raboně by běžný uživatel českého jazyka měl problém závodníkům porozumět. V českém prostředí také záleží na tom, odkud daný závodník pochází (Čechy, Morava). V Čechách by nejspíše nikdo nepoužil „jet gule“, zatímco na Moravě by s porozuměním toho sousloví neměl nikdo problém.

František Raboň působil také ve světě „tlustých plášťů“, tedy v MTB. Podle něj se v horské a silniční cyklistice používá jiný slang, což je zřejmé i z našeho slovníku. V tom uvádíme, že se MTB závodníkům říká bahňáci. František měl k tomuto vtipnou poznámku. Silničním cyklistům se totiž říká modelky, a to protože se nechtějí ušpinit. F. Raboň také podotýká, že se slang profesionálních a hobby cyklistů může lišit.